דילמא בלוקח ת"ח דידע. [א]וא"ת ואמאי גובה שבח מנכסים בני חורין דבפ"ק דב"מ (דף טו:) אי"פליגו בהכיר בה שאין שלו ולקחה אם מעות מתנה או פקדון אבל לכ"ע אין לו שבח וי"ל דהתם שלא באחריות והכא באחריות דבאחריות לא שייך למימר לא מתנה ולא פקדון:

בשבח שעל גבי גזילה קמיפלגי דרבי יהודה סבר דגזל הוי. אבל שבח שלא ע"ג גזילה הוי דגזלן או משום דהוי שינוי גמור או משום תקנת השבים[ב] ואם גזל עליס ועשאן כליס או אפי' נסרים ועשאן כליס דהוי שינוי דהדר שמא מודה ר' יהודה דמשום כשעת הגזילה אף על גב דהוי שבח שע"ג הגזילה דכיון דטרח בהאי שינוי שייך ביה תקנת השבים ואף על גב דגבי נתן לצדוע לו אדום ולצבעו שחור קאמר רבי יהודה דאם שבח יתר על הילילה כו' אתם דלא נחת בתורת גזילה לא שייך תקנת השבים[ג] וכן ג"ל לרב פפא ע"כ דאמר לרבי יהודה שבח שעל גבי גזילה דגזלן הוי דהיינו משום תקנת השבים דהא ס"ל בההיא דלצבעו לו אדום שינוי לא קני ובההיא לא שייך תקנת השבים כדפי' [א] והשתא הוי סברא הפוכה דר' יהודה מדר"מ דבצבע לר"מ שינוי קונה ובגזלן אין קונה משום דקנים ולרבי יהודה בצבע שינוי לא קני ובגזלן קני משום תקנת השבים ור"מ מפרש דאין אנו צריכים לר' יהודה טעמא דתקנת השבים אלא סברא דר"י שינוי קונה ולרב זביד שבח שלא ע"ג גזילה דלא הדרא הוי דגזלן[ד] אבל שבח שע"ג גזילה דשינוי דהדר הוא ולא קני הוי דגזל[ה] ולרב פפא אפי' דע"ג גזילה דשינוי דהדר הוא קני והוי דגזלן והא דלא קני בצבע לפי שאין מתכוין לקונתו וכן גרמה דלא צריכי השתא לאותקמא ר"י כב"ש ור"ש ור"מ דלא חשיב ר' יהודה לעיל (דף נג:) בהדי הני תנאי דסברי שינוי אין קונה כי היכי דחשיב ר"ש דצביעה:

מני לא ר' יהודה ולא ר"ש. ור"ת לעולם ר"ש היא לרב פפא וימא הכי ילדה אין לא ילדה לא אלא הוי לא למחלה לשלש ולרביע וי"ל דלר"ש אפילו ילדה קאמר דלמחלה ושלש ורביע קשקיל גזלן דקאי[ו] אר"מ דאיירי בילדה[ז]:

לר"ש כי מסלק כו'. לא בעי לר' יהודה כיון דמתקנת השבים מוקמי' לה כולה שבחא ביד גזלן פשיטא דמגופיה שקיל (ג):

שלשה שמין להן השבח. אע"ג [ט]גזלן ושייר נמי מריס אחס בא לסלקו מאריסותו מסלקו מן השבח בדמים:

שבח המגיע לכתפים. כאן פ"ה כגון תבואה שגדלה כל צרכה[ח] ושאין מגיע לכתפים שצריכה לקרקע וקשה דאם כן לפירושו גבי ב"מ אפי' מתבואה שאין צריכה לקרקע כדאמר והא מעשים בכל יום וקמגבי שמואל אפי' בשבח המגיע לכתפים ובפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף נ:) משמע דלא גבי ב"מ אלא ממידי דצריכא לקרקע גבי הא דקאמר זיל הב ליה מתמרי דעל בודיא דפריך לא יהא אלא ב"מ הא דחזו לבודיא קאמינא סוף סוף כל העומד ליגזז כגזז דמי דצריכי לדיקלא קאמינא וי"ל[ט] דשבח המגיע לכתפים קורא דבר אסופו ליתלש ולישא בכתפים אפי' כגון פגין או בוסר דצריכי לצריכי לגרעא ור"ת מפרש דשבח המגיע לכתפים[י] כגון דבר הבא בטורח[יא] ומחזקת הבתים (ב"ב דף מב: ושם ד"ה שבח) מפורש: הא

גובה מנכסים משועבדים. שהוא קדם והויא כמלוה בשטר שהרי כתב לו בשטר המכירה אחס יטרפוה ממנו יחזור ויגבה מנכסיו: **קנים.** דלהדר שבח לגזלן: לצבעו שוגג חשיב ליה דאיכא אינשי טובא דלא ידעי דאסור לשנות בדבור של בעל הבית: **בשבח שעל גבי גזילה.** כגון שהשביחה אצלו ועדיין לא נטלה היתנו כגון (כ) ריקנית ונתעברה או טעונה[ו] גיזה: **דרבי יהודה סבר דגזל הוי.** והכי קאמר רבי יהודה גזלה מחזרת בעיניה לבעליה בין בשבח בין בגרעונותא כמו שהיא בשעת תביעה בב"ד היא מחזרת והיכא דגרעה כגון גזזה וילדה משלם פחתה ודאי דהדר קתבע ליה גזל דמי גזיזה ועובר שגזל ממנו ופליגא אדר' מאיר דאמר כוליה שבחא יהיב ליה ואע"ג דקנה גיזה וולד בשינוי חזיא ליה דמאן דכוליה שבחא אכתי עלה כמי שלא נגזזה ומשלם כולה משום קנסא וקאמר ליה רבי יהודה דלאיתא השתא הדרא ולא הדר תבע נמי מייניה גיזה וולד יהיב ליה דמי דמעיקר' דקנה גיזה וולד בשינוי והיכא דעדיין כל השבח עליה מוחזק כמות שהיא ואתא ר"ש למימר אפילו שבחא עליה נוטלו גזלן בשינוי קונה ולא ישלם אלא דמים דאשומים כאילו היא שומא אצלו בכסף: **דל"ש שבח גזילה דגזלן הוי.** וצעייה דקאמר ר' יהודה כדמעיקרא קאמר: **למחלה לשלש ורביע.** כדרך מנהג המדינה למקבלי בהמות להשביחן לזמן גדול כזה: **לא ר' יהודה ולא ר"ש.** וכ"ש דכר"מ לא מתוקמא דקתני ריש גזל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה משלם דמי פרה העומדת לילד כו' ולר"מ משלם גיזות וולדות כדהשתא: **אידי דנסב רישא ילדה.** לאשמועינן דלא משלם גיזות וולדות כדהשתא אלא דמי פרה העומדת לילד נקט נמי סיפא ילדה: **בכור לפשוט[ב].** שהשביחו את הנכסים קודם חלוקה ובשעת חלוקה נוטל הבכור פי שנים בקרקעות צריך להחזיר לפשוט רביע השבח של חלק בכורה במעות שאין לו ליטול פי שנים במה שהשביח זה ואם השביח בי"ב זוז כשנטל זה פי שנים בקרקע נוטל מן השבח מ' זוזים צריך להחזיר לו ב' זוזים ומעלה לו בדמים ואין נותן לו מן הקרקע אלא אם רצה מסלקו בדמים ונותן לו שני זוזים ואין יכול לומר לו הפשוט תן לי קרקע כזה שוה ב' זוזים: **ובעל חוב לגזלה.** ב"ח הטורף לקוחות בשביל חוב שיש לו על המוכר אין לו כח במה שהשביח לוקח ומסלקו ב"ח בדמים ונותן לו דמי שבחו ואין נותן לו קרקע בשיעור שבחו: **וכ"ח ליפומים.** ב"ח שיורד לנכסי יתומים בשביל חוב שיש לו אין לו במה שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהן כלום ומעלה להן לשבחן בדמים ונותן מעות אם ירצה: **גובה אם השבח.** ואינו מחזיר לגזלה כל צרכה נותנה לגזלה או דמיה: **המגיע לכתפים.** כגון תבואה שגדלה כל צרכה נותנה לגזלה או דמיה: לא

גובה את הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין דאתא בעל ארעא ושקיל [ג] ארעיה ושבחיה מאי לאו בעם הארץ דלא ידע דקרקע נגזלת או אינה נגזלת ואפי' הכי קאתי בעל קרקע ושקיל לארעא ושבחה ושמע מינה בשוגג נמי קנים אמרי [ד]לא בלוקח תלמיד חכם וידע תא שמע [ה]לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום ר' מאיר אומר נותן לו דמי צמרו דמי צמרו אין דמי צמרו ושבחו לא ואי סלקא דעתך בשוגג נמי קנים דמי צמרו ושבחו בעי למיתבא ליה אלא לאו ש"מ במזיד קנים בשוגג לא קנים ש"מ: רבי יהודה אומר גזילה חוזרת בעיניה ר"ש אומר רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף [ו]מאי בינייהו אמר רב זביד בשבח שעל גבי גזילה קמיפלגי ר' יהודה סבר דגזל הוי ור"ש סבר דגזלן הוי רב פפא אמר דב"ע [ז]שבח שעל גבי גזילה דגזלן הוי והכא למחצה לשליש ולרביע קמיפלגי רבי יהודה סבר שבח שעל גבי גזילה [ח]כוליה דגזלן הוי ורבי שמעון סבר למחצה לשליש ולרביע הוא דשקיל גזלן תנן [ט]גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזילה ילדה אין לא ילדה הדרא בעינא בשלמא לרב זביד דאמר שבח שעל גבי גזילה דגזל הוי לר' יהודה הא מני רבי יהודה היא אלא לרב פפא דאמר דגזלן הוי הא מני לא רבי יהודה ולא ר"ש אמר לך רב פפא הוא הדין [י]אפילו לא ילדה נמי כשעת הגזילה הוא דמשלם והא דקתני ילדה איידי דנסיב רישא ילדה נסיב סיפא נמי ילדה תניא כוותיה דרב פפא ר' שמעון אומר רואין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף למחצה לשליש ולרביע אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא איבעיא לן לר' שמעון דאמר למחצה לשליש ולרביע הוא דשקיל גזלן כי מסלקינן ליה בדמי מסלקינן ליה או דילמא מבשרא שקול ופשטנא מהא [כ]דאמר רב נחמן אמר שמואל שלשה שמין להן השבח ומעלין אותן בדמים ואלו הן [כא]בכור לפשוט ובעל חוב ללוקח [כב]ובעל חוב ליתומים אמר ליה רבינא לרב אשי מי אמר שמואל בעל חוב ללוקח יהיב ליה שבח [כג]והאמר שמואל [כד]בעל חוב גובה את השבח א"ל לא קשיא כאן בשבח המגיע לכתפים וכאן בשבח שאין מגיע לכתפים אמר ליה [כה]והא מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל אפי' שבח המגיע לכתפים אמר ליה לא קשיא הא

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"ט מהל' גזילה ואבידה הל' ו ז וע"ש ומגיד עשין עב טוש"ע מ"מ סימן שע"ג ס"ק ובסע"ה:

כב ב ג ד מיי' פ"ב מהל' גזילה ואבידה הל' ו ומגיד עשין עב טוש"ע מ"מ סי' שסב סעי' ב ופעי' ז:

כג ה מיי' פ"ג מהל' נחלות הל' ד ומגיד עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רעח סעיף ו:

כד ו מיי' פכ"ח מהל' מלוה ולוה הל' ז וע"ש ומגיד עשין לד טוש"ע מ"מ סי' קטו סעיף ה:

כה ז מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעי' ח:

מוסף רש"י

ומעלין אותן. מן הקרקע, בדמים. ולא שקלי בגרעא גופיה (ב"מ קי:). **בכור לפשוט.** כגון ופשוט שהשביחו הקרקע קודם שלקו, וקי"ל (ב"ב קכד.) שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהן, דהוה ליה לאו ראוי אין הבכור נוטל הבכורה בראוי, דבמיב בכל אשר ימצא לו, וכשהן באין לחלוק נוטל בכור פי שנים בקרקע שהיא מפוצמת ומתין את השבח ונוטל לפשוט רביע שהוא מגיע לו בשבח שבתוך חלקו של זה (שם). **ובעל חוב ללוקח.** בעל חוב שקדם שטר הלוואתו לשטר מקח של לקוחות, מוליפה מהן עם מה שהשביחו ושם להן שבח ונותן דמיס, ומעמא דטולהו משום דמעיקרא אגרעא דיליה הוא ואין לנו לטופו למכור להן קרקע שלו בשביל השבח אם יש בידו מעות, ולקחן מוקי לה בקרקע שנעשית לו אפותיקי (שם). **בעל חוב גובה את השבח.** בעל חוב שהלוה לחבירו מעות ומכר לזה הנכסים והשביחום לקוחות, טורף בעל חוב הגוף והשבח (בכורות נב.) ולא הקרקע טורף מיד הלוקח כמו שהיא משועבדת ע"י הלוקח (ב"מ יד:). **בשבח המגיע לכתפים.** צריכין לקרקע דבר מועט, דאילו אין צריכין לקרקע הוי לזו פירות ולא מיקרו שבח ובעל חוב גובה השבח ולא פירות גמורין (שם קי:). **והא מעשים בכל יום.** דיי מורפי מקח נאין לפני שמואל וגבי לגבעל חוב כל השבח עם הקרקע ואפילו מגיע לכתפים כל זמן צריכין לקרקע (שם טו:).

רבינו חננאל

דקימא לן בעל חוב גובה את השבח, וכבר פירשנוהו במקומו (עי' פי' ר"ח ב"מ טו, ב) לפיכך לא האריכנו במקום הזה. וכי קתאני עיקרו בפרק המקבל (ב"מ קי, ב) שלשה שמין להן את השבח ומעלין אותן בדמין, ואחד מהן בעל חוב ללוקח, בזמן שאינו נושה בו אלא כשיעור דמי השדה ושבחה, נוטל בעל חוב השדה השבח והלוקח... **תניא כוותיה דר"פ ר' שמעון אומר** ראין אותה כאילו היא שומא אצלו בכסף למחצה לשליש ולרביע. והיולכתא כרב פפא. שלשה שמין להם השבח ומעלין אותן בדמים. ואיפשטא דליכא מאן דמעלין אותן בדמים אלא אלו שלשה. [ערוך]: **שבח המגיע לכתפים.** פי' מגיע לכתפים כגון ענבים והגיעו ליבצר ולשאם על כתפיו.

מסורת הש"ס

א) לקמן ק: וש"נ. **ב)** [בר"ף וכנ"ל ש"מ אחא במאי קמיפלגי]. **ג)** לעיל נג:, **ד)** ב"מ קי:, **ה)** ב"מ יז: טו. [קי: כתובות נב.], **ו)** [סוכה מד. כתובות סח: לה: ב"מ טו: קי: ב"ב קנג:], **ז)** בארו"ז הגרסא, נטענה, **ח)** בס"א: דפשוט, **ט)** [עי' מ"ש על הגליון תוס' יומות נ: ד"ה למעוטי],

---

הגהות הב"ח

(א) גמ' ארעא ושבחא כו' לאתעא ושבחא כו' למיתב ליה: **(ב)** רש"י ד"ה בשבח כו' כגון שגדלה ריקנית כל"ל: **(ג)** תוס' סד"ה לר"ש כו' דמגופיה שקיל. עי' באסרי"ש כתב בהיפך:

הגהות הגר"א

[א] תד"ה בשבח כו' והשתא הוי סברא כו'. נ"ב אבל להתמ"ש ניחא וזאלי לשיטתייהו כנ"ל:

מוסף תוס'

א. דקרקע אינה נגזלת, אלמא אפי' בהכיר בה יש לו שבח. תוס' ב"מ טו ע"ב ד"ה מעות. ב. אבל בשבח שעל גבי הגזלה לא שייך תקנת השבים כיון שלא טרח ונטענה או נתעברה אצלו. ר"פ. ג. ואע"ג דאמרו לעיל דבגזלה קיימת לא עשו בו תקנה, הני מילי בעיקר גזילה שגזל אבל לא בשבח שהשביחה ואע"פ שהיא עדיין ע"ג גזילה. רשב"ם. ד. דממה הוי השינוי מן הגיזות ומן הוולדות שבגזה או שילדה זהו שינוי שאינו חוזר שהרי לא יחזורו עוד על הבהמה הני גיזות והוולדות, ואע"ג דהבהמה תחזור ותתעבר ותטענן מה בכך הא לא בענין למיקני הבהמה עצמה בהאי שינוי אלא הגיזות והוולדות. ר"פ. ה. דממה הוי השינוי משום דנטענה או נתעברה, כשתגזזו או כשתלד הויא כמעיקרא וחוזר. ר"פ. ו. לעיל בברייתא אמילתה. ר"פ. ז. ועלה נמי קאמר ר"ש דראין אותו כאילו היא שומא אצלו בכסף דהיינו למחצה לשליש ולרביע, מכלל דלית ליה חילוק בין ילדה ללא ילדה. ר"פ. ח. פירוש שהגיע לבצור ולינטל על הכתף. רשב"ם. ט. תוס' ב"ב מב ע"ב ד"ה שבח: ולאו פירכא היא דהא רש"י נמי לא בעי למימר מאותן העומדים ליבצר מיד אלא כלומר כל דבר שסופו ליתלש כגון פגין או בוסר. ועי' רש"ש שם ופנ"י כאן. י. היינו שבח הבא מחמת עמל כתפיו. רשב"ם. יא. ושבח שאין מגיע לכתפים היינו שבח שהשביחו נכסים מעצמן כגון דיקלא ואלים ארעא ואסקה שרטון. רשב"ם. עי' תוס' ב"ב שם ומאירי כאן.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

לא יהא לך פרעון אלא מזה. ואי נמי הוו ליה זוזי ללוקח לא מצי מסלק ליה: **מה שהשביח מכר.** ושקיל לוקח מחצה או שליש או רביע וכן יורש. אי נמי כולה שבחא כמתניתין מפני תקנת השבים כדאמרן לעיל בשמעתא קמייתא [לד.]: **כל זכות שתבא לידו.** וכי היכי דגזלן אי אשבח הוה שקיל מחצה או שליש או רביע הכי נמי כי אשבח לוקח שקיל מחצה או שליש או רביע ואלינא דר"ש: **וקטליה.** קללו: **לא קני.** לשלומי דמי אלא יהיב ליה דיקלא גופיה דליכא שוי השם למקנייה: **גוזי.** בלע"ז טרינקיי"ש: **קלוייתא.** קרשים: **חוי.** שנתקן עלה עלה מן השדרה: **חופיא.** אשקוד"א שבו מכבדים את הבית וחולק כל הולא לשנים דתו לא הדרא: **שרשיא.** חבל: **הפיומת.** כף תומר האמצעי העליון מיומת היא: מאי

הא דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא. פירוש הא דקאמר שמואל ב"מ גובה את השבח בכיון דמסיק ביה שיעור ארעא ושבחא גובה את השבח בחצם מן הלקוחות ונראה דגם מיתמי גבי ב"ח השבח בחצם ואין נותן דמיס כמו מן הלקוחות ואע"ג דאין להם על מי לחזור וכוי כמו מתנה דלא גבי מינה ב"ח שבחא כדמשמע בפ"ק דב"מ (דף טו. ושם ד"ה ב"מ) דדוקא מלקוחות גובה לפי שכתב לו מוכר ללוקח אלא איקום ואשפי ואדכי ואמריך זביני אלין מינון ומליון ושבחיון אבל מתנה דלא כתב ליה הכי ואין לו על מי לחזור לא מכל מקום גובה מן היתומים משום דכרעיה דאבוהון ניכהו [א] כדמוכח בפרק יש בכור (בכורות דף נב.) דתנן אין הבכור נוטל [ב] בראוי ולא בשבח ולא האשה בכתובתה ולא הבנות במזונותיהם ופריך בגמרא והאמר שמואל ב"מ גובה את השבח ומשני מקולי כתובה שנו כאן ומזונות בנות נמי תנאי כתובה ככתובה דמי והתם משבח יתומים מיירי דאי משבח לקוחות מ"כ מאי איריא דלא טרפי בנות משבח והא מגוף הקרקע נמי לא טרפי דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים אלא בשבח יתומים מיירי ודוקא כתובת אשה ומזונות דקילי לא גבי משבח אבל שאר ב"מ גבי ובקונטרס פירש התם מזון הבנות כגון נשא אשה ופסק לזון בתה ה' שנים ולפירושו אין ראיה דמאי מיירי שפיר בשבח לקוחות אבל לא נהירא דא"כ ה"ל למיתני ולא בת אשתו למזונות ועוד דלא שייך בהו תנאי כתובה [ג] והא דאמר בהמקבל (ב"מ דף קי.) יתומים אומרים אנו השבחנו ואין השבח שלך משמע דלא גבי משבח יתומים התם מיירי בשעשה [ד] אפותיקי [ה] ואמרי אנו השבחנו ותן לנו יציאה [ו] כדין היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות [ז] וכן מוקי לה [ח] במסקנא בעשאו אפותיקי וגם בתחילה משמע דמיירי בעשאו אפותיקי דקאמר על היתומים להביא ראיה מ"ט אדעת כיון דלגוזיינא קיימא כמאן דבגיא דמיא ואי לא מיירי דשויה אפותיקי אמאי הוא בחזקת ב"ח ואתמי נייתו ראיה אדרבה אדעת בחזקת יתמי קיימא דאי בעי מסלקי ליה בזוזי ועל ב"ח להביא ראיה אלא בעשאוהו אפותיקי איירי וגרע כחו של בעל חוב טפי במה שעשה לו הלוה אפותיקי דהוא כאחת משדותיו דמשלם יציאה למי שמשבח ואילו לא עשאו אפותיקי היה גובה הכל מן היתומים בלא פריעת יציאה כמו מלקוחות כדפירשתי והשתא מצינו למימר דבלקוחות נמי אם עשאה אפותיקי יש לו לשלם לגוקח היציאה אפי' מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא ומסקנא דמוקי לה הכא בעשאה אפותיקי לא נחלק עוד בין מסיק ביה שיעור ארעא ולא מסיק ובטל במסקנא אותו חילוק דכיון שעשאו אפותיקי משלם יציאה אע"ג דמסיק שיעור ארעא ושבחא ומיהו יש לחלק דבלקוחות כיון שיש להם על מי לחזור היכא דמסיק שיעור ארעא ושבחא אינו פורע יציאה אפי' עשאה אפותיקי דמשום דעשה אפותיקי לא יגרע כח ב"מ בכך כיון שיש לגוקח על מי לחזור דדוחק לומר דבמסקנא דמוקי לה בעשאה אפותיקי לא צריך למה שהיה מחלק בין מסיק ביה שיעור ארעא ללא מסיק שהרי כל אלו דברי רב אשי שהיה משיב לרבינא דבכל הספרים כתוב אמר ליה הא דמסיק ביה שיעור ארעא כו' א"ל הכא במאי עסקינן דשויה ניהליה אפותיקי ואין דומה שהיה מוחר מדברי הראשונים ומיהו אור"י לפי הספרים שכתוב בהן אמר ליה כאן בשבח המגיע לכתפיס כאן כו' אותו תירוץ ולאי לא קאי ומיהו ברוב הספרים גרסינן וכי תימא כאן בשבח המגיע לכתפיס כו': **הניחא למאן דאמר בו'.** פלוגתא היא בפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף לא: ושם) גבי ההוא גברא דהוו מסקי ביה אלפא זוזי ומאן דאית ליה דלא מצי מסלק ליה היינו רמי בר חמא דסבר התם למימר דהיינו מתניתין: **כל זכות שתבא לידו.** [א] אע"ג דבפ"ק דב"מ (דף טו: ושם) משמע דאפי' לרב דאמר יש לו שבח בשלא הכיר בה שאינו שלו ולקחה היינו מגזלן אבל גזול לא יהיב שבח היינו בקרקע שאין גוזלת דגזלן גופיה לית ליה שבח אבל הכא במטלטלין יש שבח לגזלן מפני מקנת השבים גם לגוקח ממנו יש לו: **דגזל דיקלא וקטליה.** אע"ג דגזל בהמה וקטלה קני התם הוי שינוי דמינכר טפי [ט]: **נחלקה התיומת בו'.** מלא ר"י בתשובת הגאונים [י] ניטלה התיומת אומו הולא העליון בראש הלולב שאין הולא למעלה היימנה והוא כשני הולין [יא] דבוקין זה בזה ונקראין תיומת [יא] וכן משמע מתוך ה"ג שרולים לפרש כן ולדבריהם לא ימצא לנו לולב כשר כי בטורת נמצאין אומן שיש להם תיומת כזה אפי' אחד בה' מאות ויש לומר שאף לדבריהם אין פסול [יב] אלא שהיה מתחילה כעניין זה ונחלק שנשתנה מבריאתו ובקונטרס פירש נחלקה תיומת שני עלים עליונים אמצעיים שעם כלה השדרה נחלקה זה מזה ונסדקה השדרה עד העלין של מטה מהן ומתוך פירושו משמע שנסדק השדרה כל כך שנראה העלין העליונים חלוקין ומפוזרין זה מזה [יג] ועוד אור"י דיש מפרשים שכל עלי הלולב כפולין כל אחד לשנים ויש בראש הלולב בסוף השדרה ג' עלין יוצאין ממנה שכל אחד כפול לשנים כשאר עלי הלולב ואותם שנים עלין היוצאין מראש השדרה נקראין תיומת ואותנה בעי נחלקה התיומת מהו אם נחלקו זה מזה דהיינו קצת מן השדרה ומיהו אין רוב הלולבין נמצאין כעניין זה ומכל מקום יש לומר דבעי דאי משתכח כה"ג תיומת ונחלקה מהו: **ניטלה התיומת פסול.** נראה לר"י דהא דאמר נקטום ראשו פסול היינו שנקטמו הרבה מן העלין [יד] מדע לאין לך נקטם יותר מבטולת התיומת ומעטה דוקא ניטלה אבל נקטם כשר ועוד אר"י דמאי דמיירי דניטלה אלטריכא ליה דס"ל דהוי הדר טפי כשניטלה כולה יותר מנקטם [טו]:

הא דמסיק ביה כשיעור ארעא ושבחא הא דלא מסיק ביה אלא כשיעור ארעא אמר ליה [ט] הניחא למאן דאמר אי אית ליה זוזי ללוקח לא מצי מסלק ליה לבעל חוב שפיר אלא למ"ד אי אית ליה זוזי ללוקח [א] מצי מסלק ליה לבעל חוב לימא ליה אי הוו לי זוזי הוה מסלקינא לך מכוליה ארעא השתא הב לי גריוא דארעא שיעור שבחאי אמר ליה הכא במאי עסקינן [ב] כגון דשויה ניהליה אפותיקי [ג] דאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזה: אמר רבא [ד] גזל והשביח ומכר וגזל והשביח והוריש מה שהשביח מכר מה שהשביח הוריש: [ה] הדר פשטה מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו: בעי רבא השביח עובד כוכבים מהו א"ל רב אחא מדפתי לרבינא [ו] תקנתא לעובד כוכבים ניקו ונעבוד אמר ליה לא צריכא כגון דזבניה לישראל סוף סוף הבא מחמת עובד כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים לא צריכא כגון דגזל ישראל וזבנה ניהליה והשביחה עובד כוכבים והדר עובד כוכבים וזבנה לישראל מאי מי אמרינן כיון דמעיקרא ישראל והדר ישראל עבדי רבנן תקנתא או דלמא כיון דאיכא עובד כוכבים באמצע לא עבדו ליה רבנן תקנתא [ז] תיקו: אמר רב פפא [ח] האי מאן דגזל דיקלא מחבריה וקטליה אע"ג דשדיא מארעא לארעא דידיה לא קני מאי טעמא מעיקרא דיקלא מיקרי והשתא נמי דיקלא מיקרי [ט] דיקלא ועביד [י] גובי לא קני השתא מיהת גובי דדיקלא מיקרי [יא] גובי ועבדינהו כשורי קני כשורי [יב] דרבי ועבדינהו כשורי זוטרי לא קני [יג] עבדינהו קצוצייתא קני אמר רבא [יד] האי מאן דגזל לוליבא ועבדינהו הוצי קני דמעיקרא לוליבא מיקרי והשתא הוצי הוצי ועבדינהו חופיא קני מעיקרא הוצי והשתא חופיא חופיא ועבדיה שרשורא לא קני מאי טעמא דהדר סתר ליה והוי חופיא [טו] בעי רב פפא נחלקה התיומת מהו תא שמע דאמר רבי מתון אמר רבי יהושע בן לוי ניטלה התיומת פסול מאי

כו א ב מיי' פכ"ח מהלכות מלוה ולוה הל' ז סמג עשין ל טוש"ע מ"מ סימן קטו סעיף כ:
כז ג ד מיי' פ"ב מהל' גזילה הלכה ד ועיין בהשגות ומ"מ סמג עשין עג טוש"ע מ"מ סימן שסב סעיף ד:
כח ה מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ה:
כט ו מיי' שם טוש"ע שם סעי' ו:
ל ז ח ט מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע מ"מ סימן שם סעיף ח:
לא י כ מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף ט:
לב ל מיי' שם טוש"ע שם סעי' י:

רבינו חננאל

[ערוך]: **הב לי גריוא דארעא.** פי' גריוא מידה. אמ' **רבא גזל והשביח ומכר, גזל והשביח והוריש מה שהשביח מכר ומה שהשביח הוריש.** רבי' חננאל צוו"ל ורוב המפרשים פירשו הא דרבא שגזל קרקע והשביחה. [ערוך]: **דיקלא ופסקיה בגוגי גובי נמי לא קני,** מ"ט השתא נמי גובי דדיקלא מיקרי. פי' התיכות. [ערוך]: **עבדינהו קצוצייתא קני.** פי' שעושין ממנו צינור. [ערוך]: **אמר רב פפא האי מאן דגזל לוליבא ועבדיה הוצי קני,** מאי טעמא מעיקרא לוליבא והשתא הוצי. **הוצי ועבדינהו הפיא קני,** מעיקר' הוצי והשתא הפיא. **הפיא ועבדינהו שישורא לא קני,** מאי טעמא **דהדר סתר ליה והוי אפיא.** והוא כעין שבירה מעין פרצה. נפרדו עליו כשר, שנתפרדו ההרצין כעין פתיח' החדיות ולא ניתק אחד מחברו כשר כדתנן אם היה פרוד מכלל שהפרוד כעין פתיחת כהרצין. פי' אחר גזל לוליבא ועבדיה הוצי, שנטל עליו עלה עלה בלבד. גזל הוצי ועבדיה הפיא, שחילק את העלין וקרענן ועשאן לטאט הבית. שישורא חבל קטן.

הגהות הב"ח

(**א**) תוס' ד"ה מחלקה וכו' **בתשובות הגאונים נחלקה התיומת:**

הגהות הגר"א

[**א**] תוד"ה כל כו' אע"ג כו'. נ"ב וי"ף תירץ דשם בשבחא דממילא וכאן מחמת הולאה וע"ר (אולי ל"ל ומחוכן) כזה קושית המ"מ על הרמב"ם מגמ' דכאן וכן הסיק דס"ף המפקיד (ועי' בסגר"א רים ס' שנ"ד):

לעזי רש"י

טרינקי"ש [טרונקי"ש]. גזרי-עץ, בולי-עץ. אישקוב"א. מטאטא.

מוסף רש"י

הניחא למאן דאמר. פלוגתא היא בכתובות (לא:), **אי אית ליה זוזי ללוקח.** לפרוע החוב, **לא מצי מסלק ליה לבעל חוב.** מן הארעא, דבעל חוב קדים, שפיר. דמצי למימר דהיכא דיש קרקע מוחר על החוב עם השבח, מסלק ליה ללוקח בזוזי על כרחו דלוקח ולא מצי אמר לוקח הב לי מן הארעא שיעור שבחי, דאמר טוליה דידי ואת ידלת בה אלא ברשות (ב"מ טו:) **דאדעת מעיקרא** דדיה הולי והוא דנתת לה אלא ברשות שקל שבחא בזוזי ולא בארעא הולא והוה מסקי ביה שיעור ארעא כולה (שם קי:). **כגון דשויה ניהליה.** ליה לבעל חוב, **אפותיקי.** לאת ארעא והכל מודים בזו דאי הוה ליה זוזי ללוקח לא הוה מצי מסלק ליה (שם טו:). **נחלקה התיומת.** שני עלין עליונים אמצעים שעם השדרה כלה נחלקו זה מזה ונסדקה השדרה עד העלין שלמטה מהם. **תיומת,** לפי שמדוקין כתאומים (סוכה לב.).

מוסף תוס'

א. [ו]עליהם מוטל יותר לפרוע חוב אביהם. תוס' כתובות נה ע"א ד"ה ונשבח. דיורש כרעיה דאבוה הוי ויש לו לבע"ח לגבות את השבח ממנו כמו מאביו ומשום נעילת דלת שייך לתקן שיגבה מהן את השבח יותר ממקבל מתנה דלא שייך מידי לאב. תוס' בכורות נב ע"א ד"ה והאמר. ב. פי שנים. תוס' ב"מ טו ע"א ד"ה בע"מ. ג. דאינה ניזונית מכח שהיא בתה, דאפי' בת אחרים היתה ניזונית אם פסק עליה עם אשתו שהיא כבעלת חוב, אלא במזון הבנות שהוא תנאי ב"ד איירי. תוס' כתובות שם. ד. אביהן לו אותה קרקע. תוס' כתובות שם. ה. ואמר אם לא אפרענך עד זמן פלוני יהיה קרקע זה קנוי לך מעכשיו. תוס' כתובות שם. ו. דהתם ודאי השבח של יתומים דהוי. תוס' כתובות שם. ז. דהויא כמאן דגביא. תוס' כתובות שם. ח. התם. תוס' ב"מ שם. ט. [דכיון] דאית ביה חיותא מינכר טפי כדקטלא. ל"ש. י. וכל אחד כפול, והם. ר"ש. יא. וקאמר רב פפא נחלקה התיומת מהו, פירוש נפרד אחד מחבירו אותו הוצא העליון ודומה שהם ב' הוצין מהו, מי הוי שינוי. ר"ש. יב. לולב שאין לו תיומת כזה. ל"ש. יג. נר"ש: ונראה כפירש"י דנחלקה התיומת היינו עלה העליון אמצעי שעל השדרה ונסדקה, ומתוך פירושו משמע שאם לא נסדק העלה העליון עד השדרה שהוא מקום חיבורו דכשר. ועי' כסב"ת. יד. רוב העלין העליונים. תוס' סוכה כט ע"ב ד"ה נקטום. טו. אי נמי ניטלה אחת מן התיומת דבנקטם לא מיפסלה אא"כ נקטמו שתיהן. תוס' סוכה שם.

ועבדיה זוזי **לא** קני. דוקא עבדיה זוזי אבל עשה מן הנסכא כלי כגון כוס של כסף קני [א] אע"ג דהדר עביד ליה נסכא דלא גרע מנסריס ועשאן כליס [ב] אבל זוזי ולבינה אין תורת חשיבות עליהן כ"כ: **המחליף** פרה בחמור נקט שדרך להחליף פרה בחמור ולמכור שפחה בדמיס [ג] אבל אין לפרש דלא מצי למינקט המוכר פרה וילדה לפי שאין פרה נקנית בכסף אלא במשיכה ובשעת משיכה רואה אם ילדה אם לאו אבל שפחה נקנית בכסף דעבדים הוקשו לקרקעות דהא רבי מאיר קתני לה ורבי מאיר לא מקיש [ד] דהא קאמר דנשבעים על העבדים ועל הקרקעות אית ליה דאין נשבעין כדמוכח בשבועות (דף מג. ושם) גבי יש דבריס שהן כקרקע ואין כקרקע וכיון דלא מקיש לענין שבועה ה"מ לענין קנין דהא מייתי ראיה הכא משבועה אגזל ומיהו קלת יש לחלק דלענין גזל ושבועה גרלה לגמרא להשוות דברוייהו נפקי על ידי כלל ופרט גזל לקמן בפ' בתרא (דף קח:) ושבועות בפרק [שבועת הדיינים] (שבועות דף מב:) [ה]: **והלה** שותק זכה בה. למ"ד [ה] דברי ושמא ברי עדיף ניחא ולמאן דאמר לא ברי עדיף אור"י שהוא מפרש דשתיקה כהודאה דמיא ולא כאומר איני יודע [ו]: ומי מאי לאו הוא הדין לנחלקה לא ניטלה שאני דהא חסר לה איכא דאמרי ת"ש דא"ר מתון א"ר יהושע בן לוי [א]נחלקה התיומת נעשה כמי שנטלה ופסול ש"מ אמר רב פפא [ב]האי מאן דגזל עפרא מחבריה ועבדיה לבינתא לא קני מאי טעמא [ג]דהדר משוי ליה עפרא [ד]לבינתא ועבדיה עפרא קני מאי אמרת דלמא הדר ועביד ליה לבינתא האי לבינתא אחריתי הוא ופנים חדשות באו לכאן ואמר רב פפא [ה] "האי מאן דגזל נסכא מחבריה ועביד זוזי לא קני מאי טעמא הדר עביד להו [ז]זוזי ועבדינהו נסכא קני [ח] מאי אמרת הדר עביד להו זוזי פנים חדשות באו לכאן [ט]שחימי ועבדינהו חדתי לא קני [י]חדתי ועבדינהו שחימי קני מאי אמרת הדר עביד להו חדתי [יא]מידע ידיע שיחמייהו: זה הכלל כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה: [יב](זה הכלל) לאתויי מאי לאתויי הא [יג]דאמר ר' אלעא גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו בטבח ומכר שלו הוא טובח שלו הוא מוכר ההוא גברא [יד]דגזל פדנא דתורי מחבריה אזל כרב בהו כרבא זרע בהו זרעא לסוף אהדרינהו למריה אתא לקמיה דרב נחמן אמר להו זילו שומו שבחא דאשבח אמר ליה רבא תורי אשבח ארעא לא אשבח אמר מי קאמינא נשיימו כוליה פלגא קאמינא א"ל [טו]סוף סוף גזילה הוא וקא הדרה בעינא דתנן [טז]כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה אמר ליה לא אמינא לך כי יתיבנא בדינא לא תימא לי מידי דאמר הונא חברין עלאי אנא ושבור מלכא אחי בדינא האי אינש גזלנא עתיקא הוא [יח]ובעינא דאיקנסיה: **מתני'** [יט]בהמה והזקינה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזלה רבי מאיר אומר [כ]בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך [כא]גזל מטבע ונסדק פירות והרקיבו יין והחמיץ משלם כשעת הגזלה [כב]מטבע ונפסל תרומה ונטמאת [כג]חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונתעברה בה עבירה או [כד]שנפסלה מעל גבי המזבח או שהיתה יוצאה ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך: **גמ'** אמר רב פפא לא הזקינה הזקינה ממש אלא אפי' כחשה והא אנן הזקינה תנן [כה] כחשה כגון הזקינה [כו]דלא הדר בריא אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי הכי קאמרי משמיה דרבי יוחנן אפילו גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו טבח ומכר שלו הוא טובח שלו הוא מוכר אמר ליה לאו אמינא לך לא תחליף גברי ההוא משמיה דרבי אלעא איתמר: רבי מאיר אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך: אמר רב חנינא בר אבדימי אמר רב הלכה כרבי מאיר ורב שביק רבנן ועביד כרבי מאיר אמרי [כז] משום דברייתא איפכא תניא ורב שביק מתניתין ועביד כברייתא רב מתניתין נמי איפכא תני ומאי [כח] טעמיה דרב דאפיך מתני' מקמי דברייתא אדרבה ניפוך לברייתא מקמי מתניתין אמרי רב נמי מתניתין איפכא אתניה ואי בעית אימא כי לא אפיך חדא מקמי חדא [כט] חדא מקמי תרתי אפיך דתניא [ל]"המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה זה אומר ברשותי ילדה והלה שותק זכה בה [לא]זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו [לב]זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ישבע המוכר שברשותו ילדה לפי [לג]שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין דברי ר' מאיר וחכמים אומרים [לד]אין נשבעין לא על העבדים ולא על הקרקעות האי הלכה כר' מאיר הלכה כרבנן מיבעי ליה הכי קאמר למאי דאפכיתו ותניתו הלכה כרבי מאיר ומי לוקח שפחה שלימה יש לי בידך עם ולדה וזה אומר אין שפחה שלימה יש לך בידי אבל לא ולדה דמודה ליה במקצת ומשום הילך לא מפטר דהא קטע ידה ולאו הילך הוא והכי מוקי לה בהשואל [נ"מ ק:]: **נשבעין ולא משלמין.** מי שתובעים אותו ישבע ויפטר דכתיב (שמות כב) ולקח בעליו ולא ישלם מי שבעלו לשם הוא נשבע ולא נשבע התובע ויטול: **אין נשבעין.** וברשות מוכר תעמוד על שיביא לוקח ראיה. אלמא לרבנן עבדא כמקרקעי דמי: **אין נשבעין על הקרקעות.** בפרק הזהב (נ"מ דף נו.): **אי הכי.** דמתניתין נמי בעינן למיתנא איפכא הלכה כרבנן מבעי ליה: פטור

מאי נאו ה"פ לנחלקה. וכיון דלענין פסול מפסלא לענין מקנה נמי שינוי הוא וקני: **פנים חדשות באו לכאן.** לא זו היא לבינה הראשונה אלא זו לבינה אחרת שהולרך תיקון וגיבול בפני עצמה ומשונה היא (ה) מהראשונים דאי אפשר לעמלם או גדולה או קטנה: **נסכא.** פלט"ל של כסף: **הדר עביד להו נסכא.** אם ילנה ושינו החוזר לבריתו הוא והכא ליכא למימר פנים חדשות דאין דאדם מקפיד על רבועה ותקונה אלא שהתא מתיכה בעלמא: **שחימי.** שחורין כעין יפנים: **ועבדיה חדתי.** שלבנה: **לא קני.** שסופן לחזור ליושנן: **נעשה שינוי בידו וקנאו.** ו) לכך דאם טבח ומכר שלו הוא טובח ושלו הוא מוכר ואין משלם אלא כפל: **פדנא.** תרגום של למד בקר[ז]. ופדן ארם[ח] על שם שתי ארמים היו ארם נהריים וארם לובה: **ברבא.** תריסה: **דאמר הונא חברין עלאי דאנא ושבור מלכא.** שמואל אחי בדינא: **מתני' בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך.** דכקרקע דמי וברשותיה דמריה קיימי: **גזל מטבע ונסדק.** שינוי המיכר הוא [ט]: **ונעבדה בה עבירה.** נרבעת או נעבדה פסולה לקרבן כדתניא בשור שנגח אלרבעה ואמשה (לעיל דף מ.): **שנפסלה מעל גבי המזבח.** במוס [י] שאין ניכר כדוקין שבעין: **פטורין.** דכל בהמות אלא למזבח קיימי: **גמ' אלא אפילו אחשה.** דלא הוי שינוי כולי האי דלא אישתני כולי גופה: **איפכא תניא.** רבי מאיר אומר כשעת הגזלה וחכמים אומרים בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך וקאמר רב הלכה כר' מאיר דמתניתין דהיינו רבנן דברייתא: **איפכא אתנייה.** רבותיו: **ואב"א כי לא מפליגא.** מתני' מקמי ברייתא: **חדא מקמי חדא.** אבל חדא משנה מקמי תרתי ברייתא מפיך והכא תרתי אילא חדא הא דאמרן לעיל ברייתא איפכא תניא ואידך הא דתניא כו': **המחליף כו'.** להכי נקט מחליף גבי בהמה ולא תנא מוכר דבנקט בשפחה דבהמה אינה נקנית בכסף עד שימשוך וכי משך דבר הנראה לעיניס הוא אם ילדה אם לאו ואין כאן ספק אבל בחליפין מתוקמא כגון שלא משך בעל החמור את הפרה אלא בעל הפרה משך את החמור ונקנית הפרה אל בעל החמור במשיכת החמור בכל מקום שהיא כדתנן (קדושין ד' כח.) כל הנעשה דמיס באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין ולא ידעינן השתא אי כבר ילדה פרה בשעת משיכת החמור וברשות מוכר ילדה או לאחר משיכת החמור וברשות לוקח [ילדה]: **וכן המוכר שפחתו.** **עבד כנעני** נקנה בכסף [יא] ואע"ג שאין לפנינו בשעת מתן תעות: **והלה שותק.** ברי ושמא ברי עדיף: **ישבע המוכר.** דאיכא הודאה במקצת ואיכא שבועה דאורייתא [יב] דקטע לידיה דאם קתבע ליה האי קטע ידה ולאו הילך הוא והכי מוקי לה בהשואל [נ"מ ק:]: **נשבעין ולא משלמין.** מי שתובעים אותו ישבע ויפטר דכתיב (שמות כב) ולקח בעליו ולא ישלם מי שבעלו לשם הוא נשבע ולא נשבע התובע ויטול: **אין נשבעין.** וברשות מוכר תעמוד על שיביא לוקח ראיה. אלמא לרבנן עבדא כמקרקעי דמי: **אין נשבעין על הקרקעות.** בפרק הזהב (נ"מ דף נו.): **אי הכי.** דמתניתין נמי בעינן למיתנא איפכא הלכה כרבנן מבעי ליה:

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"ח מהל' טוען הלכה ד סמג עשין מד טוש"ע ח"מ סימן תרמה סעיף ג:
לד ב ג מיי' פ"ב מהל' גזילה ואבידה הל' יא סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שס סעיף ה:
לה ד מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף ו:
לו ה מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ה:
לז ו מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף ו:
לח ז ח מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ז:
לט ט י מיי' שם פ"ג הלכה ו סמג שם טוש"ע מ"מ סימן שסג סעיף ג:
מ כ ל מ נ ס מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ח:
מא ע מיי' פ"כ מהל' מכירה הלכה י סמג עשין פה טוש"ע מ"מ סימן רכג סעיף ח:
מב פ צ מיי' שם הלכה יא וע"ש טוש"ע שם סעיף כ:
מג ק מיי' פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ד סמג עשין פה טוש"ע מ"מ סימן פט סעיף ח:
מד ר מיי' שם פ"כ הלכה א ופ"כ מהל' מכירה הלכה י סמג עשין לה טוש"ע מ"מ סימן לה סעיף ח:

מוסף רש"י

נעשה שינוי בידו וקנאו. בשינוי להא מילתא לאם טבח ומכר שלו הוא טובח וכו' ופטור מד' וכ', אבל קרן וכפל משלם, קרן כי הא דתא וכפל כעין שגנב או כשעת העמדה בדין (לעיל סה:). **בעבדים** אומר לו הרי שלך לפניך. דעבדא כמקרקעי דמי וקרקע הדא בעינה ואינה נגזלת לקנות לגזלן בשינוי ולהיות ברשותו (לעיל צה.) דקיימא לן קרקע אינה נגזלת וכל מקום שהיא ברשות בעליה עומדת ועבד כמקרקעי דמי ואינו נגזל להיות נקנה לגזלן לשלם דמים, הילכך כי אזקון ברשותיה דמריה אזקון (ב"מ קי:). מטבע ונפסל. שפסלתו מלכות (גיטין נג.). תרומה ונטמאת. מגליה (שם). אומר לו. לגנזל, הרי שלך לפניך. בעין כמות שהוא, דהיקן שאינו ניכר הוא (לעיל סו:) ומלבד שישלם לו אותו עצמו וקיימא בה והשיב את הגזילה אשר גזל, שהרי לא נשתנה (גיטין נג.). **שכל** הנשבעין שבתורה. כל המתויינין שבתורה מן התורה, נשבעין ולא משלמין. כלומר לא מיינה תורה שבועה לשבע ולטול, אלא התבע ישבע למודע ולא יטלם (שבועות מד:).

מוסר הש"ם

(א) ברא"ש אותא פנים חדשות באו לכאן, ג) גי' רש"ל כל, ג) לעיל סה:, ד) [לעיל לא.], ה) ב"מ ק:, ו) גיטין נג:, ז) לעיל סו. לקמן קה., ח) [עיין תוספות לקמן דף לח. ד"ה לוהטים], ט) ב"מ ק., י) [שבועות מד: וש"נ], כ) עיין בספר פני יהושע, ל) [ש"א יא], מ) [בראשית כה], נ) [קידושין כב:], ס) [לקמן קיח.].

הגהות הב"ח

(א) גמ' נסכא קני (מאי אמרת), מת"מ וכ"כ ס"א וכי תימא וכן בסמוך: (ב) שם והא אלא הזקינה מנן אמרי כאשה כעין הזקינה כלי"ל: (ג) שם אוסכא מני ומאי (טעמיה) מ"מ וכ"ב ס"א דוראקיה: (ד) רש"י ד"ה פנים וכו' ומשונה היא מהראשונה: (ה) ד"ה גזל וכו' הגיהה הוא וקנייה בשינוי הס"ל ואח"כ מ"ה ההחמיץ נמי נשתנה ריחו וטעמו ולא מצי למימר ליה הרי שלך לפניך הס"ד: (ו) ד"ה שנפסלה וכו' כמוס אע"פ שניכר בדוקין שבעין פטור דכל: (ז) ד"ה שבע וכו' לאוריית כגון דקטע לידה דאם קתבע:

גליון הש"ם

גמ' האי מאן דגזל נסכא מחבריה. עיין מנחות דף קז ע"א תוס' ד"ה ולגמא: שם דגזל פדנא. ויקח לגמד בקר (ש"א יא פסוק ז) מתורגם פדנא דתורי: שם משום דבריתא איפכא תניא. עיין שבת דף קנג ע"ב תוספות ד"ה ומ"ל: שם הדא מקמי תרתי אפיך. עיין יומא דף ו ע"ב תוספות ד"ה מ"ש:

לעזי רש"י

פלט"א. מטיל (של מתכת).

מוסף תוס'

א. כיון דאיכא שינוי השם חשוב. ר"פ. ב. דהא אמרינן לעיל עצים משופין ועשאן כלים קני להו בשינוי אע"ג דשינוי החוזר הוא. ר"פ. ג. דדרכן של בני אדם להחליף בהמה בבהמה, ולמכור עבדים ולא להחליפן. רשב"א. ד. עבדי למקרקעי לשבועה. רשב"א. ה. [אבל] לענין קניה הרי הן כקרקע, וכדתנן בפרק האשה נקנית (קידושין כב ע"ב) עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה, דלקניה הוקשו לדברי הכל לשדה אחוזה וכדאמר בפ"ק דקידושין דכתיב והתנחלתם אותם וכו' ולא אשכחן מאן דפליג בהא. רשב"א. ו. [ד]מאי שותק לאו דקטעין שמא אלא משום דשתיקה כי הא כהודאה דמיא. רשב"א.

רבינו חננאל

[ערוך]: שחמי ועבדינהו חדתי לא קני. פי' אדומים ישנים. מתני'. גזל בהמה והזקינה וכול'. אוקמה רב פפא לא הזקינה ממש אפילו כחשא כחש דלא

הדרא בְּרִיאָה משלם כשעת הגזילה, אמ' ליה לרב אשי הכי אמ' משמא דר' יוחנן גנב טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור נעשה שינוי בידו וקנאו. אמ' ליה לא תשבש גברי הא שמעתא משמא דר' אילעאי איתמרא, להודיע כמה הוו זהירין להגיד השמועה ממי שקיבל אותה מרבותיו וכי כל דבריהם אינם אלא בקבלה ברורה ממי שראוי לקבל הלכה מפיו.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

פטור. מלשון נבעליו שכרו: **שלא בשעת מלאכה.** בשעה [1] שאינו רגיל לעשות מלאכה או שאין עכשיו נבעליו לעשות זה נהנה וזה אין חסר הוא ופטור: **לדשלח ליה כו' הדר בחצירו.** ומוקמינן לה בפ"ב (דף כח.) בחצר דלא קיימא לאגרא: **ניחא מיתבא יתיב.** זה הדר בתוכה ההנהו לבית זה שהוא מיושב בדיורין: **יתיב.** אין חרב לפי שהדר בתוכה טס ומשפין סדקיה תמיד: **ומאיה יוכף שער.** שד הוא ושמו שאיה מכתת שעריס וכותלי בית שאין שאין דר בתוכה: **דלא נספרי.** שלא ילמד דרכי הבטלה: **פתחה.** אם נשברה או נתקלקלה ודמי פתחה יתיבין על שכרה נוטל דמי פתחה: **עביד לאגרא.** משמעת כי נחית לה לדעתא דאגרא נחית הלכך לאו בתורת גזלן דיינינן ליה ונותן שכרה על כרחו אם רבין הן על דמי פתחה: **הא דלא עבידא לאגרא.** לא יהיב ליה אלא פחתה: **נחת לה לדעתא דאגרא.** רלה שכרה נוטל ואם פחתה יתר על שכרה נוטל דמי פחתה דהא ע"כ שקלה וגזל הוא: **נחית לה לדעתא דגזלנותא.** אפי' שכרה גדול מפחתה לא יהיב אלא פחתה דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה: **פסלתו מלכות.** המלך לוה שלא יצא לא במדינה זו ולא במדינה אחרת: **היינו נסדק.** דכיון דלא [1] נסדק לגמרי היזק גמור הוא ומשלם כשעת הגזלה: **אלא היכי דמי נפסל.** דקתני מתניתין הרי שלך לפניך: **לגון שפסלתו מדינה זו.** בני מדינה פסלוהו מעצמן: **ויולא במדינה אחרת.** איכול לומר לו לך להוציאו שם: **תרומה לא מינכר היזיקא.** לא נשתנה מראיתה משאר חטים: **הכא מינכרא היזיקא.** שאין לוה זו דומה לשורה של כל היוצאים עכשיו וכשגזלה הימנו היו כל לוות המדינות שוות לה: **המלוה את חבירו.** שם פרגמטיא: **על המטבע.** שקלן לו מעות: נותן

ומי אמר רב עבדא כמקרקעי דמי והאמר רב דניאל בר רב קטינא כו'. ואם היה כמקרקעי דמי אפי' נחת ליה בתורת גזלנות לא נפק מרשותיה דמריה דהוי כקרקע דאין נגזלת ומשלם לאגרא היכא דקאי לאגרא כמו ספינה דלקמן היכא דלא נחת ליה בתורת גזלנות: **הלוהו ודר בחצירו.** כולה סוגיא דהכא כלישנא קמא דאיהו נשך (כ"מ דף סד: ושם) ל"ע היאך הלוה מותר לעשות שום טובה למלוה אפי' דברים שהיה עושה לו בלא הלואה ואפילו דברים שאין רגילות ליטול מהן שכר יהא אסור דומיא דחצר דלא קיימא לאגרא [א] וכ"ש דברים שאין רגילות להשאיל בחנם כגון להשאיל סוסו שיהא אסור אפי' הוא כ"כ אוהבו שבלאו הכי היה משאילו וא"כ יותר מדאי יש לו ליזהר לנוה שלא יעשה למלוה שום הנאה וי"ל דדוקא מילי דפרהסיא ואוושא טובא כגון לדור בחצירו ולתקוף בעבדו אבל להשאיל לו כליו או אפי' סוסו כיון דבלאו הכי משאילו מותר ודיקא נמי דקתני במתני' חצירו ולא נקט לא ישכיר לו כליו או בהמתו בפחות ועוד שמא י"ל דכל היכא דקודם הלואה היו אוהבים זה את זה שהיו משאילין אחר זה לזה אם היו צריכין מותר להשאיל אף לאחר הלואה ומתני' דאיהו נשך (שם) בחתם בני אדם שאין רגילות שיהא עושה לזה למלוה אותה הנאה בלא הלואה דומיא דהקדמת שלום שאין אסור אלא באותו שלא היה רגיל להקדים לו מקודם לכן ומיהו אפילו דבר שהיה משאילו בלאו הכי כגון אחר דלא קיימא לאגרא אם נכנס שלא מדעת חבירו חייב אע"פ שאם לא הלוה לו לא היה חייב לתת לו שכר כדמשמע הכא [ב] ולפי זה היא דאיהו נשך (שם) איירי דוקא בחצר דקיימא לאגרא דהתם איירי מדעתו כדקאמר לא ישכור הימנו בפחות אבל בלא קיימא לאגרא היה מותר כיון דברשותו נכנס וגם בלא הלואה היה מניח לו לדור בחנם והאי דקאמר התם עלה דמילתא דהכא מאי קמ"ל תניא ומשני מהו דתימא ה"מ אצר דקיימא לאגרא כו' קמ"ל לא בעי למימר קמ"ל דמתניתין איירי אפילו בדלא קיימא לאגרא דמתניתין ודאי לא מיירי אלא דוקא בדקיימא לאגרא כיון דמיירי מדעתו אלא ה"פ קמ"ל דאפי' לא קיימא לאגרא אסור היכא דלא הוי מדעתו ופירוש זה דחוק דהפשט משמע דאמתניתין קאי וקמ"ל דמתני' איירי אפי' בדלא קיימא לאגרא אע"ג דאיירי שנכנס מדעתו:

ומי אמר רב עבדא כמקרקעי דמי והאמר [ג] רב דניאל בר רב קטינא אמר רב [א] התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור ואי ס"ד עבדא כמקרקעי דמי אמאי עסקינן [ב] שלא בשעת מלאכה כי הא [ג] דשלח ליה רבי אבא למרי בר מר בעי מיניה מרב הונא הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר או אין צריך להעלות לו שכר ושלחו ליה אינו צריך להעלות לו שכר הכי השתא בשלמא התם בין למ"ד ביתא מיתבא יתיב ניחא ליה בין למ"ד [1] ושאיה יוכת שער ניחא ליה אלא הכא מי ניחא ליה דנכחוש עבדיה אמרי ה"נ ניחא ליה [2] דלא ליסתרי עבדיה [ד] בי רב יוסף בר חמא הוו תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו זוזי ועבדי בהו מלאכה א"ל [ה] רבה בריה מ"ט עביד מר הכי א"ל דאמר רב נחמן עבדא נהום כריסיה לא שוי אמר ליה אימא דאמר רב נחמן כגון דארו עבדיה דמרקיד בי כובי כולהו עבדי מעבד עבדי א"ל אנא כרב דניאל סבירא לי דאמר רב דניאל בר רב קטינא אמר רב התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור אלמא ניחא ליה דלא ליסתרי עבדיה אמר ליה הני מילי היכא [ד] דלא מסיק בהו זוזי מר כיון דמסיק בהו זוזי מיחזי כרבית דאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אף על פי שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו א"צ להעלות לו שכר [ה] הלוהו ודר בחצר חבירו צריך להעלות לו שכר א"ל הדרי בי: איתמר התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה אמר רב רצה שכרה נוטל רצה פחתה נוטל ושמואל אמר אינו נוטל אלא פחתה אמר רב פפא לא פליגי [ו] הא דעבידא לאגרא הא דלא עבידא לאגרא ואיבעית אימא הא והא דעבידא לאגרא [ז] הא דנחית ליה אדעתא דאגרא והא דנחית ליה אדעתא דגזלנותא: גזל מטבע ונסדק [וכו']: אמר רב הונא נסדק נסדק ממש נפסל פסלתו מלכות ורב יהודה אמר פסלתו מלכות נמי [ח] היינו נסדק אלא ה"ד נפסל [ט] שפסלתו מדינה זו ויוצאה במדינה אחרת א"ל רב חסדא לרב הונא לדידך דאמרת נפסל פסלתו מלכות הרי פירות והרקיבו יין והחמיץ דכי פסלתו מלכות דמי וקתני משלם כשעת הגזילה א"ל התם נשתנה טעמו וריחו הכא לא נשתנה א"ל [י] רבא לרב יהודה לדידך דאמרת פסלתו מלכות נמי היינו נסדק הרי תרומה ונטמאת דכי פסלתו מלכות דמי וקתני אומר לו הרי שלך לפניך א"ל התם לא מינכר היזיקה הכא מינכר היזיקה איתמר המלוה את חבירו על המטבע ונפסלה המטבע רב אמר נותן

המלוה את חבירו על המטבע. פ"ה הלוה לחבירו שם פרקמטיא על המטבע שקבל לו במעות נותן לו מעות שיולאין בשעת פרעון דהא קבל עליו לתת מטבע ודוקא הלוהו פרקמטיא אבל הלוהו מעות מה שהלוהו משלם לו עכ"ל הקונטרס ולפירושו נראה דאם הלוהו מעות נמי וקבל לו שישלם לו מעות דמשלם מטבע היולא באותה שעה דמעות שנפסלו לאו מטבע בקונטרס פרקמטיא אלא משום דכשמלוה אדם מעותיו אין רגילין להזכיר דבר אבל כשמוכר פרקמטיא אפי' אמר סתם כך וכך מעות תתן לריך לשלם לו מטבע היולא וקשה לפירושו דה"ל למימר המוכר לחבירו על המטבע או ה"ל למינקט הקיף ועוד כיון דמעות פרקמטיא זוקף עליו במלוה אין סברא כלל לחלק בין הלוהו מעות לפרקמטיא שמכר במעות ונראה לפרש דאין חילוק בין מכר לו פרקמטיא בין הלוהו מעות ומיירי כשהתנה עמו ע"מ שישלם לו מעות וכיון שפירש לו כך סתמא דמילתא לכך פירש שאם יפסל יתן לו מטבע היולא דאותו שנפסל אין שמו מטבע ושמואל סבר דכיון שיולא במשכן שם מטבע עליו ועוד אור"י די"ל כגון שהלוהו סאה חטין ואמר לו או תחזור לי סאה או כך וכך מעות ואילו במעות לחודייהו קבל היה משלם לו מטבע שנפסל [ג] אבל הכא שלא זקף עליו במלוה גמורה שיכול לפרוע לו חטין אם ירלה נותן לו מטבע היולא באותה שעה ולכל הפירושים אם הלוהו מעות סתם מעות שהלוה לו

יפרע

מסורת הש"ס

א) [כ"מ סד:], ב) נעיל כח. [מ"ש] כ"מ סד:, ג) כ"מ סס [וע"ש ברש"י ותוס'], ד) ל"ל רבה, ה) [ל"ל רבה דהא משמת רב יהודה נולד רבא מבואר קדושין עב:], ו) רש"ל, ז) [נפיק כל"ל],

תורה אור השלם

1. נִשְׁאַר בָּעִיר שַׁמָּה וּשְׁאֵרִיָּה יִבַּת שָׁעַר: ישעיהו כד יב

מוסף רש"י

ביתא מיתבא. בית שהוא מיושב בדירת בני אדם, יתיב. יושבו קיים, לפי שהדירין בתוכו ולאין מה שהוא לריך ומתקנין אותו (לעי"ל כא.). **שאיה יוכת שער.** שד שמו שאיה מכתת שער בית שאין בני אדם דרין בו, והלכך זה שעמד בו הנהנו, לשנא אחרינא בית שהוא שלו ויחיד מאין אדם יוכת שער, מזיקין מכתתין אותו (שם). **תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו** זרזי. מחזיק בעבדיהם של בעלי חובות שלו וכופס לעשות מלאכתו (ב"מ סד:). **עבדא נהום כריסיה לא שוי.** לחם מאכלו. והריני זנו ביום מלאכתו (שם). **דארו עבדיה.** כך שמו, דמרקיד בי כובי. לינן היה ומרקד במטויות לשמות יין (שם). **דלא ליסתרי עבדיה.** שלא יבגיל להיות בטל ויתבטל. המי"ו משמשת כדרך המתפעלים בתיבת ש"ן וסמ"ך, כאשר יתפעל שר ויאמר תשתבר, שהמי"ו מתמלעת להפסיק אותיות השורש וכאשר יאמר בגחזרת סף הסתופף, מנחזרת שם השמופת, וכן בלשון גמרא משתרי מיסתמיך אשתרי אישתקיל (ב"מ סה.).

מוסף תוס'

א. וגבראה דלא עביד למיגר דמסיק (בב"מ) דאסור. תוס' ב"מ סד ע"ב ד"ה אבל. ב. דכיון דשלא ברשות עושה נראה דעל המלוה הוא סומך [על הלוואתו שהוא חייב לו. לש"ש], שבשבילו יסבלו הבעלים. תוס' ב"מ שם. ג. כמו הלוהו מעות. אור"י.

מה א ב ג מיי' פ"ג מהל' גזלה ואבידה הלכה ז סמג עשין פג ולאוין קנג טוש"ע ח"מ סימן שסג סעיף ד:

מז ד ה מיי' פ"ו מהל' מלוה ולוה הלכה כ סמג שס טוש"ע י"ל סימן קסו סעיף ג:

מז ו ז מיי' פ"ג מהל' גזלה ואבידה הלכה ח סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שסג סעיף ה:

מח ח ט מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו חננאל

[ערוך]: ביתא מיתבא יתיב ניחא ליה. פי' בית שדרין בו בני אדם הוא מיושב ואינו חרב ואפילו אישתמש בתיבני וציבי חרב. ולמאן דאמר משום שאייה היינו בית שאין משתמשין בו כלום האי כיון דאישתמש בתיבנא וציבי לא חרב. **ניחא ליה דלא לסתור עבדיה.** באכלוסא דמחזא דאי לא עבדי מלאכה חלשי. [ערוך]: **ניחא ליה דלא ליסתרי עבדי.** פי' ניחא להו לבעלים שלא ישב העבד בטל ויסיח דעתו מן המלאכה ולא ישוב לעשות מלאכה כבתחילה, והעיקר מן הסתירה. **איתמר המלוה חבירו על המטבע ונפסל המטבע, אמ' רב**

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות